

การติดตามผลบัณฑิตสาขา วิชาภาษาและวรรณคดีไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิไลวรรณ เอี้ยวเจริญ

ความเป็นมา
และความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ และเป็นเครื่องมือในการศึกษาเล่าเรียนทุกระดับชนในชาติจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อแสดงความเป็นเอกราชของชาติ ผู้สอนวิชาภาษาไทยจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการที่จะช่วยให้วิชาภาษาไทยได้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวอย่างแท้จริง

ปัจจุบันมีสถาบันผลิตผู้นำทางด้านการศึกษาภาษาไทยหลายแห่งด้วยกัน ได้แก่ มหาวิทยาลัย

เกือบทุกแห่ง และวิทยาลัยครูทั่วประเทศ เป็นต้น การผลิตผู้นำในระดับปริญญาบัณฑิตนี้ นับว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาภาษาไทยอย่างมาก เพราะบัณฑิตที่สำเร็จไปแล้วจะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในเรื่องของภาษาไทยได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจจะเป็นผู้นำ ผู้บริหาร ตลอดจนเป็นผู้สอนในระดับสูง ไปช่วยจัดและดำเนินการในโรงเรียน และสถาบันผลิตครูอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

การผลิตบัณฑิตสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทยนี้ จะบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใดนั้น ควรจะได้มีการติดตามผล และประเมินผลการปฏิบัติงานของ

บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว เพราะการประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญยิ่งของหน่วยงานทุกหน่วย เพื่อจะได้ทราบว่า การดำเนินงานที่ล่วงไปแล้วนั้นบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด มีข้อบกพร่องอะไรบ้าง และควรจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เพราะหลักสูตรที่ดีย่อมมีการพัฒนา ปรับปรุงอยู่เสมอ เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาที่ดี ควรสอดคล้องและเสริมความมุ่งหมายของการศึกษาระดับชาติ และความมุ่งหมายทางการศึกษาของชาติก็มักจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมเสมอ

อนึ่ง ภาวะการว่างงานในปัจจุบันเป็นปัญหาสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้บัณฑิตไม่

สามารถใช้ความรู้ได้ตรงตามที่ตน
ได้เรียนมา และว่างงานอยู่เช่นนั้น
เป็นเวลานาน

การติดตามผลบัณฑิตสาขา
วิชาภาษาและวรรณคดีไทย ของ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ครั้ง
นี้มุ่งทางด้านการประเมินผลหลัก
สูตร เนื่องจากหลักสูตรสาขาวิชา
ภาษาและวรรณคดีไทยนี้ ได้มีการ
ปรับปรุงมา ๒ ครั้งแล้ว ยังไม่เคย
ได้มีการติดตามผลมาก่อนเลย จึง
น่าจะได้มีการติดตามผลบัณฑิต
เป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อทราบพัฒนาการและ
การนำความรู้ที่ได้เรียนจากหลัก-
สูตรปรัชญาศิลปศาสตร์บัณฑิต
สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย
ของบัณฑิตไปใช้ในการปฏิบัติงาน

๒. เพื่อทราบลักษณะงาน
และประสิทธิภาพในการทำงาน
ของบัณฑิตหลังจากสำเร็จการศึกษา
ไปแล้ว

๓. เพื่อทราบถึงความเหมาะสม
ของหลักสูตรกับสภาพการ
ทำงานของบัณฑิต

๔. เพื่อทราบข้อเสนอแนะ
บางประการของบัณฑิตที่มีต่อ
หลักสูตร สถาบัน และด้านอื่น ๆ
ที่เกี่ยวข้อง อันเป็นประโยชน์ต่อ
สถาบันและนักศึกษาที่กำลังศึกษา
อยู่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย
แบบสำรวจ (Survey Research) โดย
ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือใน
การเก็บรวบรวมข้อมูลการติดตาม
ผลบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและ

วรรณคดีไทย ซึ่งสำเร็จการศึกษา
จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานคริน-
ทรินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตั้งแต่รุ่นที่
๑ ปีการศึกษา ๒๕๒๑ ถึงรุ่นที่ ๘
ปีการศึกษา ๒๕๒๘ ทุกคน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
ได้แก่ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา
ปรัชญาศิลปศาสตร์บัณฑิต สาขา
วิชาภาษาและวรรณคดีไทย คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยา
เขตปัตตานี ตั้งแต่รุ่นที่ ๑ ปีการ
ศึกษา ๒๕๒๑ ถึงรุ่นที่ ๘ ปีการ
ศึกษา ๒๕๒๘ ทุกคน

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบ
ถาม มี ๒ ลักษณะคือ ลักษณะที่

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เป็นแบบปลายปิด (Close-ended Questionnaire) และลักษณะปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ลักษณะที่เป็นปลายปิดมี ๒ ชนิด คือชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice) และแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) ส่วนลักษณะปลายเปิดนั้นเป็นลักษณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบได้อย่างเสรี แบบสอบถามมีทั้งหมด ๔ ตอน ซึ่งครอบคลุมเนื้อหา ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาต่อหลังสำเร็จปริญญาบัณฑิตแล้ว

ตอนที่ ๒ หน้าที่การงาน ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน การใช้ความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาไปใช้ในการทำงานด้านต่าง ๆ

ตอนที่ ๓ งานวิชาการ ได้แก่ ผลงานทางวิชาการ การเผยแพร่ผลงาน และโครงการพัฒนาวิชาชีพ

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะต่อสถาบันเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้บัณฑิตสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย จำนวน ๗๐ คน ได้รับแบบสอบถามคืน ๔๖ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๗๑ ของจำนวนที่ส่งไปทั้งหมดในจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืนนี้ มีฉบับที่สมบูรณ์รวม ๓๐ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๒๒ ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด นอกนั้นเป็นแบบสอบถามที่ผู้ตอบยังไม่มีการทำ ร้อยละ ๒๖.๐๕ และทำงานอิสระคิดเป็น

ร้อยละ ๘.๖๕ ผู้วิจัยวิเคราะห์จากแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์เท่านั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

สถานภาพของบัณฑิต บัณฑิตเพศหญิงมีมากกว่าเพศชาย และส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๑-๒๕ ปี บัณฑิตที่ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิตมีเพียงร้อยละ ๑๐ กลุ่มที่ไม่ได้ศึกษาต่อมีมากที่สุด คือร้อยละ ๘๖.๓๗

หน้าที่การงานของบัณฑิต พบว่า บัณฑิตปฏิบัติงานในหน้าที่ครูมากที่สุด ถึงร้อยละ ๗๖.๖๗ นอกนั้นทำหน้าที่เลขานุการ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป นักสังคมสงเคราะห์ นักวิจัยภาษา เพื่อการพัฒนาชนบท และอื่น ๆ

ในด้านการนำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาที่ได้จากภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ นั้น ปรากฏว่า ด้านการบริหารต่าง ๆ นั้น บัณฑิตได้ใช้ประโยชน์น้อย ยกเว้นการบริหารงานทั่วไป และการบริหารงานวิชาการที่ได้ใช้ประโยชน์ปานกลาง

ด้านการสอน บัณฑิตได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ปานกลาง ส่วนที่นำไปใช้ประโยชน์ได้น้อยคือ ความสามารถในการจัดทำโครงการสอนร่วมกับสถานศึกษาอื่น และการจัดทำตำรา หรือคู่มือการเรียนการสอน ส่วนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ปานกลาง ยกเว้นความเข้าใจปรัชญาการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่บัณฑิต

นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้น้อย การหาความรู้เพิ่มเติมนั้น บัณฑิตได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์มาก ในส่วนที่เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อ หรือศึกษาเพิ่มเติม นอกนั้นบัณฑิตได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ปานกลาง

ส่วนด้านมนุษยสัมพันธ์ บัณฑิตนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ประโยชน์ได้มากในเรื่องของการเห็นความสำคัญและสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงาน และงานในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนั้นบัณฑิตได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ปานกลาง

ผลงานทางวิชาการของบัณฑิตที่มีมากที่สุดคือ การจัดหรือร่วมจัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ คือร้อยละ ๒๐ ผลงานทางวิชาการที่มีน้อยที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรมีเพียงร้อยละ ๑ เท่านั้น ส่วนผลงานวิชาการที่ไม่ปรากฏเลย ได้แก่ ตำรา และวิจัย วิทยานิพนธ์ของมหาบัณฑิตก็มิได้รับการเผยแพร่ ส่วนบัณฑิตที่ยังไม่มีผลงานใด ๆ เลย มีมากที่สุดถึงถึงร้อยละ ๖๐

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดหลักสูตร การเรียนการสอนและการจัดประสบการณ์แก่นักศึกษา บัณฑิตได้เสนอแนะว่า การจัดหลักสูตรควรเพิ่มหลักสูตรภาคปฏิบัติให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ควรเพิ่มหรือเน้นเนื้อหาบางวิชา เช่น การใช้ภาษาไทย โดยเฉพาะการเขียน วิชาหลักภาษาในแง่การนำไปประยุกต์ใช้ การเขียนเรียงหรือแต่งตำรา งานวิจัยทั้งภาษาและวรรณคดี ควรเปิดหลักสูตรเพิ่มอีก

คือ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรวิชาเอกอื่น ๆ เช่น ไทยคดีศึกษา ภาษาบาลี เพิ่มเนื้อหาให้สอดคล้องกับหลักสูตรของสถาบันสังกัดกรมอาชีวศึกษา และควรเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่เน้นการเรียนเพื่อศึกษาต่อเพียงอย่างเดียว โดยคำนึงถึงการนำไปปฏิบัติในวิชาชีพด้วย

การเรียนการสอน บัณฑิตเสนอให้เป็นการสอนภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎีด้วย สอนโดยเน้นทักษะทั้งสี่ ควรสอนให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงมาก ๆ ผลงานของนักศึกษาควรได้รับการตรวจแก้และคั่นนักศึกษาด้วย สอนให้นักศึกษารู้จักคิดเป็นและแก้ปัญหาเป็น กระตุ้นให้นักศึกษามีความกระตือรือร้น และใฝ่ศึกษามากกว่าที่เป็นอยู่ ผู้สอนควรเป็นเพียงผู้ชี้แนะ และปรับปรุงสื่อการเรียนให้ทันสมัย และเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

การจัดประสบการณ์ที่สำคัญคือ ควรให้นักศึกษาวิชาเอกภาษาและวรรณคดีไทย ได้ฝึกงานตามสถานที่ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความสนใจและความถนัดของแต่ละคน ให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ มากที่สุดก่อนสำเร็จการศึกษา ฝึกกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักศึกษาบ้าง และนักศึกษาควรได้เรียนจิตวิทยาการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนบ้าง

ส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ นั้น บัณฑิตเห็นว่าวิชาภาษาไทยไม่ได้รับการยอมรับและยกย่องเท่าที่ควร แม้แต่ผู้เรียนเองก็ไม่มีภาคภูมิใจในวิชาเอก-โทของตน สถาบัน

น่าจะมีการปลูกฝังค่านิยมให้คนรุ่นใหม่มีความรัก ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและความสำคัญของภาษาไทยมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

หลังสำเร็จการศึกษาแล้ว บัณฑิตสาขาวิชาเอกภาษาและวรรณคดีไทย ประกอบอาชีพครูเป็นส่วนใหญ่ แต่เนื่องจากไม่มีประสบการณ์ทางด้านการสอนมาก่อน จึงทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ หรือวิทยาลัยครูทั่วไปไม่ได้ บัณฑิตให้ความเห็นว่า ระหว่างศึกษาได้รับทฤษฎีมากเหมาะที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น บัณฑิตต้องการประสบการณ์อื่นนอกจากการเรียนภายในสถาบันเท่านั้น เช่น เสนอให้ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออกเปิดรายวิชาการปฏิบัติงานภาคสนาม (Field Work) โดยให้ภาควิชาส่งนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ ออกฝึกงานในภาคเรียนที่ ๑ ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่นักศึกษาจะเป็นผู้หาหน่วยงานที่ต้องการไปฝึกงาน ภาควิชาฯ เป็นผู้พิจารณา และให้หน่วยงานเหล่านั้นเป็นผู้ประเมินผลงานของนักศึกษากลับมายังภาควิชาฯ บัณฑิตให้เหตุผลว่า แทนที่จะให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาเพียง ๓ ปีครึ่ง ควรนำเวลาที่เหลือนั้นมาจัดประสบการณ์ตรงให้นักศึกษา ประการหนึ่ง การฝึกงานของนักศึกษาจะทำให้ นักศึกษารู้จักตนเองดีขึ้นว่าตนสนใจและถนัดด้านใด จะได้หาประสบการณ์ตรงทางด้านนั้นให้มากขึ้น อีกประการหนึ่ง นอกจาก

นั้นการฝึกงานของนักศึกษา เป็นหนทางหนึ่งที่นักศึกษจะได้หาแหล่งงานสำหรับอนาคตของตนเองด้วย ประการสุดท้าย เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของนักศึกษาหลังสำเร็จการศึกษา เพราะนักศึกษาได้พบปัญหาต่าง ๆ จากการฝึกงานในสถานการณ์จริง ทำให้รู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และปรับตัวเข้ากับงานได้ดีขึ้น

จากการวิจัยนี้ จึงน่าจะวิเคราะห์ว่าหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย นี้มีการตอบสนองต่อสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ เพราะปัจจุบันนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก คนส่วนใหญ่ไม่นิยมเรียนภาษาไทยเนื่องจากเห็นว่าสังคมเป็นแบบธุรกิจมากขึ้นทุกที มีการติดต่อกับต่างประเทศทั้งในด้านการค้า การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม คนจึงนิยมเรียนวิชาภาษาต่างประเทศกันมากขึ้น มิใช่เพราะความนิยมเพียงอย่างเดียว แต่เพราะเป็นหนทางที่ทำให้บัณฑิตจะพ้นภาวะการว่างงานได้ด้วย ดังนั้นหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย จึงต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงนี้ และปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ ดังความเห็นของ สุมิตร คุณานุภกร (๒๕๑๘ : ๒๕๒๒) ที่ว่า “หลักสูตรเป็นสิ่งสมควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ หลักสูตรที่ดีควรตอบสนองต่อสังคม และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรจึงต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย” และหลักสูตรก็เป็นหัวใจที่ทำให้การศึกษาของชาติประสบ

ผลสำเร็จ ซึ่งสุมิตร กล่าวว่า “ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศคือคนในประเทศได้รับการศึกษาดี และนำความรู้ความสามารถที่ได้ศึกษามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและประเทศชาติ แต่การศึกษาจะสำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มิได้ ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา”

การติดตามผลการศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่สอนนั้นเหมาะสมหรือไม่ ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถนำความรู้จากหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ได้ตามจุดมุ่งหมายเพียงใด ควรปรับปรุงหลักสูตรอย่างไรบ้าง และผู้บริหารควรนำข้อเสนอแนะของผู้สำเร็จการศึกษามาเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรด้วย

ข้อเสนอแนะ

๑. จากการวิจัยพบว่า นักศึกษาได้เรียนแต่ภาคทฤษฎี ไม่มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติมากนัก เนื่องจากภาษาไทยเป็นวิชาทักษะ ภาควิชาจึงควรเพิ่มชั่วโมงปฏิบัติ เพื่อนักศึกษาจะได้นำประสบการณ์ไปใช้ได้โดยตรง เช่น วิชาการใช้ภาษาไทย ซึ่งมีทั้งทักษะฟัง พูด อ่าน และเขียน จะช่วยให้บัณฑิตเกิดทักษะในการปฏิบัติงานวิชาชีพมากขึ้น และยังมีโอกาสได้เห็นปัญหาและวิถีทางแก้ไขจากการที่ลงมือปฏิบัติจริงด้วย

๒. จากการวิจัยพบว่าความรู้ที่บัณฑิตได้จากการศึกษานั้นนำไปใช้ในหน้าที่การงานได้ประโยชน์น้อย เพราะหน่วยงานบาง

แห่งไม่ยินดีรับบัณฑิตสาขาวิชาภาษาและ วรรณคดีไทยเข้าทำงาน โดยอ้างว่าไม่สามารถนำไปใช้กับงานของเขาได้ และบัณฑิตไม่มีประสบการณ์มาก่อน ทำให้บัณฑิตว่างงานจำนวนมาก และเสนอมายังภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออกว่า ควรมีการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา ก่อนสำเร็จการศึกษาด้วย อีกประการหนึ่งก็คือ นักศึกษาบางคนสามารถสำเร็จการศึกษาได้ภายใน ๓ ๑/๒ ปี ตามหลักสูตร ๔ ปี ภาควิชาฯ จึงควรจัดให้มีภาคปฏิบัติงาน (field work) สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ ภาคเรียนที่ ๑ โดยภาควิชาฯ เป็นผู้พิจารณาดำเนินการ

๓. ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรทุก ๔ ปี หรือน้อยกว่านั้นแล้วแต่ความเหมาะสมให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

๔. ในการปรับปรุงหลักสูตร ควรจะยึดหลักสำคัญในการพิจารณา คือ สภาพการณ์ปัจจุบันกับแนวโน้มของสังคมและการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวัตกรรมใหม่ๆ ทางการศึกษาควรให้นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาในหลักสูตรด้วย

๕. การสร้างศรัทธาในวิชาชีพ จากการวิจัยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ว่างงานและทำงานไม่ตรงกับความรู้ และไม่เห็นความสำคัญของวิชาภาษาและ วรรณคดีไทยว่า จะทำให้เขาพ้นภาวะว่างงาน และจะยึดอาชีพครูภาษาไทยตลอดไป อาจเป็นเพราะภาควิชาฯ ยังไม่สามารถสร้างความมั่นใจและปลูกฝังความศรัทธาในวิชาชีพให้บัณฑิตเหล่านั้นเพียงพอ ดังนั้นภาควิชาฯ

ควรหาทางทำให้บัณฑิตมีศรัทธาในวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น โดยมุ่งดำเนินการเรียนการสอน ต้องอาศัยความร่วมมือจากอาจารย์ผู้สอนทุกวิชา ด้วยการให้ผู้สอนได้กำหนดจุดประสงค์ในการสอนให้ชัดเจน และพยายามสอนให้ได้ผลครบตามจุดประสงค์ในการสอนนั้น

๖. อาจารย์ผู้สอนควรให้ความรู้คู่คุณธรรมแก่นักศึกษาเสมอ เพราะอาจารย์ย่อมเป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม นั่นคืออาจารย์ต้องมีคุณธรรมและความรู้สูงควบคู่กันเสมอ

๗. ควรมีการศึกษาหรือติดตามผลบัณฑิตทุก ๆ ๓ ปี หรือ ๕ ปี เป็นอย่างมาก และควรได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยมุ่งวิจัยถึงปัญหาในการปฏิบัติงานและเปรียบเทียบการใช้ความรู้จากการศึกษาในหลักสูตรกับความรู้ออกไปแล้ว ที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ทราบคุณภาพของบัณฑิตและแนวทางที่จะแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรที่จะผลิตบัณฑิตให้ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากที่สุด

๘. ควรประเมินผลความสามารถของบัณฑิตจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ทางด้วยกัน เช่น บัณฑิต ผู้บังคับบัญชา นักเรียน และนักศึกษา เพื่อจะได้ทราบคุณภาพที่ใกล้เคียงที่สุดของบัณฑิต

รายการอ้างอิง

สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๘.